

вносить ухвалу	якою змінює вирок, постанову чи ухвалу	
вносить ухвалу		про закриття касаційного провадження.

Ухвала касаційного суду складається і оголошується з дотриманням вимог, передбачених Кримінально-процесуальним кодексом щодо ухвали апеляційного суду.

Отже, з даним випадком касаційного провадження пов'язано такі інформаційні процедури:

- *надходження справи до касаційного суду, її реєстрація й призначення до вивчення;*
- *касаційний розгляд;*
- *звернення до виконання рішення касаційного суду.*

Суттєво відрізняється рух справи за касаційними скаргами і поданнями на судові рішення, що зазначені в ч. 2 ст. 383 КПК. Такі скарги і подання після здійснення процедури *надходження і реєстрації* передаються на розгляд судді касаційного суду (ч. 2 ст. 388 КПК) – *процедура “розгляд скарги суддею касаційного суду”*. Суддя протягом п'ятнадцяти днів вирішує питання про витребування справи або про відмову у витребуванні справи. Про прийняте рішення суддя вносить постанову, копія якої надсилається прокуророві чи особі, яка подала скаргу.

Після надходження витребуваної справи знову здійснюється процедура *надходження справи до касаційного суду, її реєстрація й призначення до вивчення*. Протягом тридцяти днів після надходження справа з касаційними скаргами і поданнями розглядається касаційним судом у складі трьох суддів з участю прокурора (*процедура “перший розгляд справи”*). Результатом виконання цієї процедури є ухвала про відмову у задоволенні скарги чи подання або ухвала про призначення справи до касаційного розгляду (буде здійснена описана вже *процедура касаційного розгляду* з обов'язковим повідомленням прокурора та осіб, зазначених у ст. 384 КПК).

Звернення до виконання ухвали касаційного суду.

Не пізніше п'яти днів після касаційного розгляду справа надсилається до суду першої інстанції для виконання. У випадках, передбачених ч. 2 ст. 379, справа надсилається до суду першої інстанції протягом цього ж строку після складання й оголошення мотивованої ухвали.

Висновки

Вивчення інформаційних процесів у судочинстві, встановлення осіб, які беруть у ньому участь, характеру інформаційних відносин є підставою для побудови інформаційних систем моніторингу розгляду судових справ, систем електронного діловодства та документообігу. Аналіз інформації, яка повинна бути зазначена в процесуальних документах, її формалізація й структуризація дадуть змогу приступити до створення баз даних та систем підтримки прийняття рішень у судочинстві.



УДК 342.721:681.3.02(477)

Л. ШЕСТАК, викладач Чернігівського державного інституту права,
соціальних технологій та праці

ПОНЯТТЯ ТА ЮРИДИЧНИЙ ЗМІСТ ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Права та свободи людини і громадянина, проголошені Конституцією України як вища цінність, виражають загальнолюдські гуманітарні начала правового опосередкування дійсності.

Заборони, зобов'язання і дозволи, передбачені чинним законодавством України, визначають характер правової поведінки суб'єктів, носять універсальний характер, установлюють, як правило, модель поведінки, однаково для всіх особистостей у суспільстві.

Правове регулювання полягає не тільки у визначенні того, якою має бути правова поведінка, але й у закріпленні кола суб'єктів цієї поведінки, встановлення порядку її здійснення.

Безсумнівно, ліцензія служить важливим засобом управлінського впливу, “окремі права й обов'язки з'являються у громадян лише в зв'язку з наявністю ненормативного акта, яким є акт-дозвіл”. Необхідність істотного розширення інституту ліцензування багатьох видів діяльності в Україні (порівняно з радянським періодом) була обумовлена змінами в характері впливу держави на суспільні відносини, що складаються у сфері економіки.

Введення ліцензування є одним із заходів з боку держави, що покликаний забезпечити публічний інтерес. Зміст реалізації даного заходу полягає у збалансуванні певним чином публічного і приватного інтересу.

Тривалий час у законодавстві не було визначення даного поняття з окресленням усіх істотних ознак ліцензування. Крім того, законодавець, вживаючи термін “ліцензування”, часто підмінює його словосполученням “видача ліцензій”. На сьогодні існує декілька сотень нормативних документів, які врегульовують питання ліцензування. Така велика їх кількість говорить, в першу чергу, про те, що інститут ліцензування не досить чітко врегульований Законом України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності”. Це призводить до неоднозначності у тлумаченні понять та термінів, їх правової оцінки.

Над поняттям “ліцензування” працюють вчені-юристи. Зокрема, О. Олейник визначає, що ліцензування це правовий режим початку здійснення окремого, визнаного законодавством виду підприємницької діяльності, що припускає:

- державне підтвердження і визначення меж права на ведення господарської діяльності;
- державний контроль за здійснюваною діяльністю;
- можливість припинення діяльності по особливих підставах органами держави.

А.Альохін і Ю.Козлов розглядають ліцензування як один з видів правових форм управління.

Ліцензування можна віднести до числа правових форм виконавчої діяльності, оскільки воно оформляється і здійснюється на основі правового акта (ліцензії), у результаті якого настають юридичні наслідки, які виражаються у виникненні адміністративно-правових відносин між ліцензіатом і органом виконавчої влади, що видав ліцензію (контроль з боку органу, що ліцензує, можливість притягнення ліцензіата до адміністративної відповідальності у випадку порушення умов, що складають зміст ліцензії).

Ліцензування можна розглядати і як правовий інститут, тобто сукупність правових норм, що регулюють наступні групи відносин:

- відносини, що виникають із приводу створення й організації діяльності органів, що здійснюють ліцензування;
- відносини, що виникають між органами виконавчої влади й особою, що бажає одержати, одержала чи втратила ліцензію.

У рамках системи ліцензування контрольна діяльність органів виконавчої влади повинна розглядатися широко:

а) попередній контроль як спостереження за правомірністю діяльності, законністю дій, що має намір вчинити суб'єкт, який звернувся за одержанням відповідного дозволу, виявлення обмежень правового характеру, що перешкоджають займатися дозволеною діяльністю, і кваліфікаційних навичок здобувача та визначення об'єктів наступного спостереження ліцензійних умов;

б) поточний контроль за реально здійснюваними діями ліцензіата (об'єктом контрольних правовідносин є нагляд за визначеними ліцензійними умовами);

в) наступний контроль за законністю припинення діяльності суб'єкта ліцензування (ліцензіата).

Поняття ліцензування дане у ст. 1 Закону України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності”, прийнятого 1 червня 2000 р., відповідно до якої під ліцензуванням розуміються видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування. Під ліцензійними умовами законодавець розуміє вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Однією з обов'язкових ліцензійних вимог і умов при здійсненні ліцензіатами окремих ви-

дів діяльності є дотримання законодавства України, екологічних, санітарно-епідеміологічних, протипожежних норм і правил, а також положень про ліцензування конкретних видів діяльності. Щодо ліцензійних видів діяльності, що вимагають для їх здійснення спеціальних знань, у ліцензійні вимоги й умови можуть додатково включатися кваліфікаційні вимоги до здобувача ліцензії і ліцензіата, зокрема кваліфікаційні вимоги до працівників юридичної особи чи громадянина, що є приватним підприємцем.

Розглянутий інститут є комплексним, оскільки містить у собі норми адміністративного і цивільного права, де наявність ліцензії є підставою для виникнення правоздатності і майнових відносин при здійсненні окремих видів діяльності.

Таким чином, поняття ліцензування не є однозначним, у зв'язку з чим можна виділити наступні його особливості.

По-перше, це система державно-виконавчих відносин, змістом яких є організація діяльності громадян і юридичних осіб у тих сферах діяльності, де потрібне неухильне виконання параметрів і визначеної правової поведінки. Ліцензійна діяльність припустима лише при дотриманні визначених спеціальних обов'язків і заборон.

По-друге, ліцензійна діяльність має свої принципи організації управлінського впливу, до числа яких відносяться: обмеження державного втручання в діяльність соціальних інститутів, демонополізація професійної діяльності, зацікавленість громадян у виконанні адміністративних умов ліцензійної діяльності, координація держави і громадян при реалізації програм управління, спеціалізація управлінського впливу, професійна компетентність, не порушення законних прав та свобод громадян.

По-третє, ліцензування виступає формою контролю за набуттям спеціального правового статусу, фактичним виконанням обов'язкових ліцензійних умов, припиненням діяльності як суб'єкта ліцензійних правовідносин.

По-четверте, ліцензування це особливий адміністративно-правовий режим “порядку регулювання, який виражений у комплексі правових засобів, що характеризують зв'язок взаємодіючих між собою дозволів, заборон, зобов'язань, що створюють особливу спрямованість правового регулювання”, що у даному випадку зв'язано з одержанням суб'єктом спеціального правового статусу, у структурі якого переважають обов'язки, визначені органами виконавчої влади.

По-п'яте, норми, що регулюють систему ліцензування, охоплюють однорідні, тісно зв'язані відносини в рамках однієї галузі, тобто складають самостійний адміністративно-правовий інститут; імперативні розпорядження і заборони для ліцензійних видів діяльності встановлені не в приватному порядку і не “заради здійснення інтересів особи, якій адресована правова норма, а заради чужого інтересу”, тобто в публічних цілях.

По-шосте, за порушення ліцензійних умов ліцензіат несе особливу адміністративну відповідальність, аж до анулювання ліцензії.

По-сьоме, названі змістовні ознаки знаходяться в діалектичній єдності з їх юридичною формою, і ліцензія, з юридичного боку, представляє юридичний документ органу державного управління, що підтверджує право на здійснення визначених видів діяльності з дотриманням законодавства України і ліцензійних умов.

Законодавець не обмежує ліцензування тільки видачею ліцензій, оскільки в протилежному випадку поза цим інститутом залишаються дії органів виконавчої влади по призупиненню дії ліцензії, її відновленню і контролю за об'єктами ліцензування. На жаль, Закон України “Про ліцензування окремих видів господарської діяльності” серед санкцій, які застосовуються до ліцензіатів за порушення ліцензійних умов, не називає призупинення дії ліцензії, в тому числі не називає строків такого призупинення. Разом з тим, механізм зупинення дії ліцензії присутній в національному законодавстві. Так, Національна рада з питань телебачення та радіомовлення має право тимчасово (на строк до двох місяців) зупиняти дію ліцензії за порушення чинного законодавства та умов ліцензії. Але механізм, чітка сукупність підстав та умов такого призупинення, а також перелік суб'єктів, щодо яких може застосовуватися призупинення ліцензії, в законодавстві України не виписано, що створює суттєві незручності застосування цієї санкції.

Таким чином, ліцензування є формою виконавчої діяльності, вираженої в санкціонуванні,

офіційному визнанні за визначеними суб'єктами прав на заняття окремими видами діяльності, коли потрібен високий професіоналізм і кваліфікація, а також здійснення контролю за фактично здійснюваними діями.

Основу ліцензування складає сам акт видачі (переоформлення чи анулювання) ліцензії, що містить у собі як безпосередньо видачу (переоформлення чи анулювання), так і ряд підготовчих дій, що покликані вирішити питання про можливість такої видачі (переоформлення, припинення, анулювання).

До підготовчих дій перед виданням ліцензії відносяться: прийом і реєстрація документів, необхідних для видачі ліцензії; розгляд документів у встановлений термін; проведення перевірок і експертизи; ухвалення рішення про видачу ліцензії; оформлення ліцензії, її реєстрація.

До дій органу, що ліцензує, проведеним після видачі ліцензії, відносяться: контроль за діяльністю ліцензіата; переоформлення, видача дубліката чи копії ліцензії, її анулювання.

Досить спірним є питання про включення в ліцензування контролю за діяльністю ліцензіата. Існує думка, що не включення контролю в поняття ліцензування як складової частини приводить до втрати змісту здійснення самого ліцензування. Здається, що це не зовсім вірно твердження, тому що контроль має властивості, що дозволяють віднести його до самостійної правової форми діяльності органів держави. Специфіка контролю полягає в тому, що він носить завжди вторинний, похідний характер, оскільки стосується діяльності, що існує поза і незалежно від його здійснення.

Таким чином, видача ліцензії є фактом, що дає право здійснювати контроль, а контроль, у свою чергу, дозволяє встановлювати обґрунтованість наявності в ліцензіата дозволу на здійснення визначеного виду діяльності.

Ліцензуванню підлягають ті види діяльності, у стимулюванні розвитку яких зацікавлена держава (страхування, зв'язок, медична діяльність і т. д.).

Ліцензування окремих видів діяльності набуло надзвичайно широкого поширення і застосовується в більшості сфер господарської діяльності. Свідченням тому є ст. 9 Закону України "Про ліцензування окремих видів господарської діяльності", що визначає більше шістьдесят видів діяльності, на здійснення якої вимагаються ліцензії. Ліцензійний порядок також може бути встановлений за мотивами доцільності визначеної діяльності і виражений у наданні прав-винятків в одиничних випадках окремим особам, коли це вкрай необхідно чи обґрунтовано можливо.

Ліцензування служить для попередження можливих правопорушень, об'єктивно протиправних діянь і запобігання суспільних дій із причин об'єктивного характеру, непідконтрольних людині, у тому числі при мимовільній дії джерел підвищеної небезпеки. На відміну від інших запобіжних заходів, що носять локальний характер, ліцензування часто носить загальнодержавний характер, поширюється на усіх без винятку суб'єктів і здійснюється постійно. Для ліцензування характерний вплив на суб'єкта передбачуваної поведінки, використання у відношенні нього переважно зобов'язуючих механізмів для попередження потенційно негативних процесів.

Останнім часом виявляється тенденція до збільшення видів ліцензійної діяльності і, відповідно, розширення меж сфери ліцензійного режиму. Цей процес рухається в двох напрямках: з одного боку надання дозволів невідним суб'єктам займатися тими видами діяльності, що раніше були прерогативою державних органів, а з іншого введення ліцензійного порядку стосовно тих видів діяльності, що виникли у зв'язку з розвитком ринкових відносин.

Не можна категорично стверджувати про подальше скорочення чи розширення сфери застосування системи ліцензування. Окремі види ліцензійної діяльності будуть виводитися зі сфери державного контролю і передаватися у відання саморегульованих професійних організацій, але це положення стосується тільки тих видів діяльності, що піддані логічному нормуванню, а державний контроль за ними здійснюється лише на перехідний період.

Порядок видачі ліцензій у даний час здійснюється відповідно до Закону України від 1 червня 2000 року "Про ліцензування окремих видів господарської діяльності". До прийняття зазначеного закону ухвалені з ініціативи різних міністерств, державних комітетів, інших відомств урядові постанови про введення ліцензування окремих видів діяльності часто не передбачали чіткого порядку ліцензування, що нерідко дозволяло трактувати ці нормативні акти з позиції відомчих інте-

ресів. Це стосується насамперед ліцензійних вимог, умов припинення дії ліцензії, розміру і порядку стягнення ліцензійного збору, використання коштів, що надходять, тощо.

Норми цього закону поширюються на всіх суб'єктів господарювання. Але ліцензування окремих видів діяльності (з надання фінансових послуг, зовнішньоекономічної, банківської діяльності, ліцензування каналів мовлення, ліцензування у сфері електроенергетики та використання ядерної енергії, у сфері освіти, інтелектуальної власності, виробництва і торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, алкогольними напоями та тютюновими виробами) здійснюється на підставі окремих нормативних актів, що регулюють відносини у цих сферах. Виходячи з цього, можливо, доцільно було б створити єдиний кодифікований нормативний акт, який би здійснював правове регулювання ліцензійної діяльності в Україні. Це дало б можливість привести ліцензійне законодавство у відповідність до єдиних стандартів та вимог та дозволило б більш ефективно вирішувати проблеми ліцензування.

Використана література:

1. Новоселов В.И. Правовое положение граждан в советском государственном управлении. Саратов, 1976., – С. 61.
2. Алехин А. П., Козлов Ю. М. Административное право. М., 1995. С. 140.
3. Козлов Ю. М. Советское административное право. М., 1989. С. 178.
4. Закон України “Про ліцензування окремих видів господарської діяльності” від 01.06.2000 // ВВР України, 2000, № 36, ст. 299
5. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. М., 1989. С. 185.
6. Горшенев В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. М., 1972. С. 30
7. Ст. 32 Закону України “Про Національну раду з питань телебачення та радіомовлення” від 23.09.1997 // ВВР, 1997, № 48, ст. 296



УДК 621.396

В. ХАХАНОВСЬКИЙ, кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАВООСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Останнім часом в Національній академії внутрішніх справ України активно йде процес впровадження та використання у навчальному процесі сучасних інформаційних технологій, у тому числі – технологій дистанційного навчання. Постійно удосконалюється академічний веб-сайт в Інтернет, де розміщено інформацію різноманітного характеру (в тому числі – навчально-методичного), яка постійно поповнюється. Зокрема, розроблені та розміщені на внутрішньому сервері академії такі мультимедійні електронні підручники: “Судова медицина”, “Комп’ютерні технології в діяльності правоохоронних органів”, “Курс інформатизації управління в органах внутрішніх справ”, “Криміналістична інформатика” та ін. Крім того, у навчальному процесі активно використовується глобальна мережа Інтернет як безмежне джерело різноманітної інформації. Так, при вивченні дисципліни “Сучасні комп’ютерні технології в науково-педагогічній діяльності” слухачі Навчально-наукового інституту управління рівня “магістр правознавства” відпрацьовують навички пошуку наукової та педагогічної інформації.

Ведуться роботи з накопичення бази даних “Бібліотека”, дистанційний доступ до якої відкриває нові можливості як для слухачів і курсантів, так і для викладачів. Розроблено ряд навчальних та контролюючих комп’ютерних програм, які використовуються для проведення навчання та поточного контролю слухачів і курсантів з окремих тем та розділів різних дисциплін.

Однак, на наш погляд, фахівцям вищих навчальних закладів слід звернути більше уваги на дистанційні форми навчання, використовуючи зарубіжний досвід, підійти до цього питання комплексно. Відомо, що під гнучким дистанційним навчанням на базі телекомунікацій розуміють комплекс освітніх послуг, який забезпечує швидкий та зручний доступ до навчально-методичних мате-